

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ І ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Анотація. Досліджено особливості формування основних засобів, розкрито роль і значення аналізу та структури основних засобів, розглянуто чинники, які впливають на рівень ефективності їхнього використання.

Аннотация. Исследованы особенности формирования основных средств, раскрыты роль и значение анализа и структуры основных средств, рассмотрены факторы, которые влияют на уровень эффективности их использования.

Annotation. The article discusses the features of the formation of fixed assets, discloses the role and importance of analysis and structure of fixed assets and considers the factors that affect the level of effectiveness of their use.

Ключеві слова: основні засоби, технологія, ефективність використання, діяльність підприємства, джерела формування.

Актуальність даної теми зумовлена тим, що наявність основних засобів є важливою умовою функціонування суб'єкта господарювання. Це вимагає постійного контролю й аналізу за ефективністю їх використання для потреб управління виробничою діяльністю. Збільшення обсягу виробництва відбувається завдяки ефективному використанню основних засобів. Отже, проблеми формування та ефективності стають на перший план у процесі вивчення й дослідження роботи підприємства.

В економічній літературі багато уваги приділяється розгляданню тих чи інших аспектів даної проблеми. Серед вітчизняних та зарубіжних авторів, які досліджували розвиток теорії та практики аналізу основних засобів слід відзначити праці: Сопка В. В., Бутинця Ф. Ф., Чебанової Н. В., Савицької Г. В., Чумаченка М. Р., Н. Ткаченко, Поповича П. Я., Усача Б. Ф., Ш карабана С. І., Сапачова М. І. та ін. Проте виникає потреба у поглибленні даного дослідження, визначенні методів удосконалення організації та методики ефективності використання основних засобів.

Метою дослідження є визначення особливостей формування основних засобів та аналізу їх використання для покращення виробничого процесу.

Здійснення ефективних заходів щодо стабілізації економіки України та перехід до ринкових відносин потребують принципово нових підходів до управління основними засобами. Якісний стан останніх, ступінь їх розвитку, відповідність новим умовам господарювання і досягнення науково-технічного прогресу визначають рівень продуктивних сил суспільства, здатність його виробничого апарату вирішувати намічені завдання управління.

Це зумовлює необхідність удосконалення організації та методики аналізу основних засобів та приведення їх у відповідність до вимог ринкової інфраструктури. З його допомогою розробляється стратегія і тактика розвитку підприємства, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів і працівників.

Розвитку теорії та практики аналізу сприяють праці таких вчених: Сопка В. В., Бутинця Ф. Ф., Чебанової Н. В., Савицької Г. В., Чумаченка М. Р., Н. Ткаченко, Поповича П. Я., Усача Б. Ф., Ш карабана С. І., Сапачова М. І. та ін. [1].

Методика аналізу використання основних засобів повинна врахувати ряд принципових положень: функціональна корисність основних засобів зберігається протягом декількох років, тому витрати щодо їх придбання й експлуатації розподілені в часі; момент фізичної заміни основних засобів не співпадає з моментом їх вартісного заміщення, у результаті чого можуть виникнути втрати і збитки, що зменшують фінансові результати діяльності підприємства; ефективність використання основних засобів оцінюється по-різному залежно від їх виду, належності, характеру участі у виробничому процесі, а також призначення. Оскільки основні засоби обслуговують не тільки виробничу сферу діяльності підприємства, а й соціально-побутову, культурну тощо, ефективність їх використання визначається не лише економічними, а й соціальними, екологічними та іншими факторами [2].

У літературних джерелах існує безліч варіантів визначення сутності терміна "основні засоби" (ОЗ). Дане поняття визначають як:

- сукупність засобів праці, які функціонують у сфері матеріального виробництва в незмінній натуральній формі протягом тривалого часу та переносять свою вартість на створений заново продукт частинами за мірою їх зношення;
- засоби праці виробничого та невиробничого призначення. Характерною особливістю ОЗ є участь у процесі виробництва тривалий час, у перебігу багатьох циклів, при збереженні основних властивостей і первинної форми, при цьому поступове зношення та їх вартість переносяться на продукцію, що виготовляється;
- сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які багаторазово приймають участь у процесі виробничо-комерційної діяльності і переносять на продукцію свою вартість частинами;

- матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він перевищує один рік);

- матеріальні активи, які підприємство формує з метою використання їх у процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій і очікуваний термін корисного застосування яких перевищує рік;

- термін бухгалтерського обліку, синонім економічного поняття "основні фонди": матеріальні активи, утримувані підприємством з метою їх використання у процесі виробництва та реалізації товарів, виконання робіт чи надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких перевищує один рік чи операційний цикл (якщо він довший за рік);

- це сукупність матеріальних активів, які тривалий час у незмінній натурально-речовій формі використовуються у виробничому процесі;

- матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачів оренду іншим особам чи для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (чи операційного циклу, якщо він перевищує рік) [3];

- це засоби праці виробничого і невиробничого призначення (будівлі, споруди, машини, передавальні пристрої, інвентар тощо), що беруть участь у процесі виробництва впродовж багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово (за мірою зношення) переносять свою вартість на вироблену продукцію;

- сума капіталу, вкладеного в сукупність матеріально-речових об'єктів і цінностей, що використовуються в процесі виробництва для впливу на предмети праці та їх перетворення в придатні до споживання продукти. Основний капітал приймає участь у багатьох циклах виробництва, слугує протягом довгого часу й переносить свою вартість на вартість вироблених з його допомогою товарів поступово, за мірою зносу, шляхом нарахування амортизації;

- матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік);

- засоби праці, ціна яких перевищує встановлений підприємством вартісний ценз, і термін експлуатації яких перевищує один рік (чи операційний цикл, якщо він більший за рік) у первісній натуральній формі як засоби праці (машини, обладнання, прибори та інструменти) чи як матеріальні умови праці (будівлі, споруди, інвентар) [4].

Важливою характеристикою технічного рівня основних виробничих засобів є віковий склад машин та устаткування. Така техніко-економічна інформація необхідна для розробки планів модернізації машин і впровадження нової техніки та контролю за їх виконанням.

Технологія аналізу основних засобів подана у таблиці.

Таблиця

Аналіз показників основних засобів

Проведення аналізу основних засобів за допомогою окремої методики		
Аналіз динаміки основних засобів	Метод горизонтального порівняльного аналізу, ланцюговий метод	Зміни величини основних засобів та наслідки, викликані даними змінами
Розрахунок коефіцієнта виконання плану	Коефіцієнтний метод відносних різниць	Рівень виконання планів та аналіз позитивної тенденції виробництва продукції
Розрахунок реалізації продукції	Коефіцієнтний метод	Проаналізувати величину реалізованої продукції
Аналіз впливу на випуск продукції	Метод впливу кількісного фактора на зміну показника	Оцінка впливу різних факторів на величину випуску продукції
Аналіз витрат на виробництво	Метод впливу кількісного фактора на зміну показника	Проаналізувати вплив матеріальних затрат на собівартість продукції
Формування висновків про загальний стан підприємства, виділення найбільш вагомих показників впливу на прибутки та доцільність прийняття відповідних управлінських рішень		

Отже, необхідно вдосконалювати організацію формування та методики аналізу основних засобів для формування економічно обґрунтованих висновків з метою розширення обсягів випуску і реалізації без додаткового залучення ресурсів або визначення потреби у відновленні або розширенні виробничого потенціалу [5].

Наук. керівн. Мозгова Л. О.

Література: 1. Аналіз господарської діяльності / за ред. Барабаш Н. – К.: КНЕУ, 2002. – 552 с. 2. Бутинець Ф. Ф. Аудит: підручник для спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. – Вид., перероб. та доп. – Житомир: ПП "Рута", 2003. – 680 с. 3. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств / за ред. С. І. Шарабана, М. І. Сапачова. – Тернопіль: ТАНГ, 2002. – 406 с. 4. Економічний аналіз: навчальний посібник / за редакцією академіка НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 424 с. 5. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: навчальний посібник / В. М. Івахненко. – К.: Знання – Прес, 2001. – 206 с.